

Інформаційне забезпечення освітнього середовища майбутніх соціальних педагогів як засіб активізації й інтенсифікації управління навчальним процесом у ВНЗ

Ірина ДОБРОСКОК,

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та освіти дорослих ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Головним завданням вищої освіти є формування в студента гуманістичних нахилів, розуміння власного майбутнього в суспільному та професійному житті, розвиток комунікативних і організаторських здібностей, умінь аналізувати соціальні явища та процеси. Необхідно переосмислити весь процес освіти, її мету, основні завдання й принципи, перейти до поєднання наукової та практичної сфер соціальної педагогіки, переглянути і вдосконалити зміст практичної діяльності в системі підготовки магістрів з урахуванням самостійного і творчого засвоєння ними знань. Такі знання довше зберігаються, вони дієві, а стимулом їх поповнення служить не оцінка викладача, а практична самооцінка, зокрема й соціального суб'єкта, який формується, розвивається та стає неповторною особистістю.

У працях вітчизняних і зарубіжних науковців (М.Галущинський, А.Макаренко, С.Русова, В.Сухомлинський, О.Сухомлинська, Я.Чепіга, С.Шацький, А.Щептицький, І.Ющин, П.Блонський, В.Бочарова, Б.Вульф, Д.Дьюї, Р.Зейдель, П.Наторп, В.Оствальд, А.Швейцер та ін.) послідовно відтворено розвиток і становлення соціально-педагогічної думки та визначено науковий апарат соціальної педагогіки. В умовах динамічних процесів інтеграції соціального, економічного й геополітичного простору визначальною особливістю соціально-педагогічної діяльності є комплексний характер, оскільки її змістовий та інструментальний аспекти базуються на досягненнях суміжних галузей наук. З огляду на кореляційний взаємозв'язок трансформаційних змін у суспільстві та переосмислення

теоретико-методологічних засад професійної підготовки соціальних педагогів (Л.Донченко, А.Рижанова, Л.Штефан), важливо враховувати прогностичні тенденції розвитку і вдосконалення соціальної педагогіки.

Аналіз наукових досліджень показує, що в теорії і практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Інформаційне забезпечення системи підготовки майбутніх соціальних педагогів дає різнопланові можливості у збиранні, зберіганні, переробленні й використанні інформації. До того ж виконується двоєдине завдання забезпечення інформаційної підтримки: а) управлінської та педагогічної діяльності викладачів; б) самоуправління й організації навчальної діяльності студентів на основі новітніх інформаційних технологій.

Інформатизація освіти – один із найважливіших механізмів реформування освітньої галузі, що уможливорює: побудову відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному студенту власну спрямованість навчання; ефективну організацію пізнавальної діяльності студентів під час навчального процесу; використання принципово нових пізнавальних засобів; зміну організації процесу пізнання на основі зміщення акценту в бік синергетичного мислення; створення дієвої системи керування інформаційно-методичним забезпеченням; ефективне управління освітнім процесом, прогнозування його результатів.

Під час розроблення й упровадження інформаційних технологій у навчальний процес має враховуватися ступінь їх передаваності, оскільки передаваність інформаційної технології є основною для реального оцінювання і функціонування технологій у системі освіти; властивість передаваності необхідно закладати ще на етапі проектування освітніх технологій, а останні створювати в умовах

широкого застосування в освітньому процесі. Реалізація властивості впровадження зумовлює також переорієнтацію структури і змісту комплексів навчальних матеріалів із процесу викладання на процес навчання. У цьому разі роль викладача змінюється: якщо під час традиційної форми навчання він є основною фігурою і забезпечує інформацією повний цикл управління навчанням, то в новій ситуації він переважно консулює та вирішує стратегічні завдання навчання.

Інформаційне забезпечення – це цілісна технологічна навчальна система, що забезпечує інтеграцію технічного, дидактичного, користувального та інформаційно-освітнього середовищ, які створюють умови для виконання послідовності спільних дій суб'єктів навчання в умовах інформатизації освіти, орієнтованих на досягнення проєктованих результатів професійної підготовки.

Зміст інформаційної підготовки соціального педагога охоплює такі складові: *загальноосвітню* (знання та навички ефективного використання інформації; знання можливостей інформаційних технологій; знання і розуміння основних напрямів застосування комунікаційних та інформаційних технологій у сучасному суспільстві і перспективи їх розвитку; володіння вміннями практичного застосування комунікаційних та інформаційних технологій); *світоглядну* (розуміння сутності інформації та інформаційних процесів, їх ролі в процесі пізнання навколишньої дійсності; здатність передбачати наслідки власних дій, уміння підпорядковувати свої інтереси тим нормам поведінки, яких необхідно дотримуватися в умовах інформатизованого суспільства); *професійну* (розуміння цілей і напрямів застосування комунікаційних та інформаційних технологій в окремих установах і в усій системі соціального захисту населення; вміння й навички роботи з комунікаційними й інформаційними технологіями, а також із програмним забезпеченням соціального призначення; вміння самостійно вивчати нові програмні засоби).

Пакет *комунікаційних та інформаційних технологій*, якими має володіти магістр соціальної педагогіки, становить: програму обробки й аналізу соціологічних анкет; статистичний пакет для соціальних наук; комп'ютерні засоби психологічного тестування; нормативні інформаційно-пошукові системи; системи підтримки прийняття рішень, експертні оцінки.

Застосування інформаційно-рефлексивних технологій у процесі оволодіння магістрами психолого-педагогічним, соціально-педагогічним та предметним блоками сприяє також формуванню у майбутніх фахівців уявлення про соціокультурні й економічні наслідки процесу інформатизації й комп'ютеризації всіх галузей суспільного життя, усвідомленню важливості формування інформаційної культури.

У процесі вивчення дисциплін галузі інформатики студенти здобувають інформаційно-комп'ютерні

знання та вміння. Опановуючи загальні, наприклад професійно орієнтовані, курси, майбутні фахівці засвоюють наукові основи організації професійної діяльності в сучасних умовах. Отже, під час вивчення загальних дисциплін студенти набувають знань та вмінь, які потрібно використовувати як опорні в процесі формування їхньої інформаційної культури.

Ефективне управління навчальною діяльністю магістрів соціальної педагогіки на прогностичному й аналітичному етапах вирішення навчальних ситуацій із застосуванням комунікаційних та інформаційних технологій досягається за умови дотримання вимог до інформаційної культури соціального педагога.

Упровадження інформаційних технологій у системі підготовки майбутніх соціальних педагогів сприяє засвоєнню таких навчальних елементів професійно орієнтованих навчальних курсів галузі знань «Соціальна педагогіка»:

- змісту основних понять інформаційних технологій і систем;
- основних категорій, понять і закономірностей перебігу інформаційних процесів у суспільстві;
- сутності соціально-педагогічних проблем економічних, правових, психологічних та інших процесів інформатизації суспільства;
- соціально-педагогічних аспектів створення, впровадження й адаптації інформаційних технологій у професійній діяльності.

У процесі засвоєння інформаційно-рефлексивних технологій майбутній соціальний педагог оволодіває вміннями:

- орієнтуватися в новій інформаційній реальності як в Україні, так і у світі;
- працювати із сучасним програмним забезпеченням EOM;
- обирати методично доцільні програмні засоби для вирішення конкретних соціально-педагогічних завдань;
- працювати з професійно важливою інформацією, тобто здійснювати її пошук, добір, оцінювання, систематизацію, аналіз, переробку тощо;
- використовувати комунікаційні та інформаційні технології для пізнання об'єктів, процесів чи явищ у системі соціально-педагогічного впливу сучасного інформаційного суспільства;
- творчо застосовувати комунікаційні й інформаційні технології в майбутній професійній соціально-педагогічній діяльності.

Вивчення програмного забезпечення та інформаційних технологій, які застосовуються в професійній діяльності соціального педагога, сприяє виробленню вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити узагальнення, аргументувати судження, доводити істинність або хибність окремих положень, що розвиває критичність мислення й активізує пізнавальну діяльність студентів. У процесі виконання студентами інформаційно-пошукової роботи доцільно застосовувати метод

використання інформаційних ресурсів, що передбачає роботу з мережевими базами даних (пошук, обробку, аналіз і добір необхідної інформації).

Тематика інформаційно-пошукової діяльності майбутніх соціальних педагогів визначається відповідними блоками і передбачає: процес обробки даних, отриманих у результаті соціологічного дослідження; прогнозування соціальних явищ; характеристику управління соціально-педагогічною роботою.

Незаперечним є факт впливу засобів масової інформації в сучасному інформаційному суспільстві на формування світоглядних цінностей особистості. ЗМІ є одним із основних інститутів соціалізації, який у всьому цивілізованому світі має регулювати і забезпечувати основні права та обов'язки демократично вільної людини. ЗМІ належать до такого виду соціального спілкування, котрий за своєю природою та сутністю є інструментом активізації аксіологічної світоглядної сфери, творчого становлення й розвитку людини.

Питання цінностей та орієнтації на них людини розкрито у працях філософів і педагогів (Г.Акопова [1], М.Кагана [4], І.Липського [7], М.Лукашевича [8], В.Поліщука [12] та ін.), які розглянули зміст і типологію цінностей, значення їх як чинників функціонування суспільства.

Огляд філософської, психолого-педагогічної та соціологічної літератури дає змогу стверджувати, що такий важливий аспект, як упровадження інформаційних технологій на основі стратегій впливу на спосіб життя індивіда ЗМІ в системі організації навчальної діяльності соціальних педагогів, потребує більш ґрунтовного розгляду.

Доречно вказати й на об'єктивно наявну суперечність між величезними потенційними можливостями засобів масової інформації як важливого фактора впливу на формування ціннісних орієнтацій соціальних педагогів, що визначають гуманістичну природу їхньої подальшої професійної соціально-педагогічної діяльності, й малоефективним характером використання цих можливостей у педагогічній практиці ВНЗ.

Аналіз категорії «ціннісні орієнтації» (Г.Акопов [1], М.Каган [4], О.Сухомлинська [13]) дав можливість трактувати їх як вибірккову систему спрямованості інтересів і потреб особистості, котра зорієнтована на певні цінності.

Цінності – це значущість явищ, предметів реальної дійсності й культури з погляду відповідності або невідповідності їх потребам суспільства, соціальних груп і окремих осіб. Характеристика психолого-педагогічного аспекту цієї проблеми дає змогу виявити параметри, за якими з'ясовують сутність ціннісних орієнтацій. З одного боку, вони становлять взаємозв'язок елементів психологічної спрямованості особи (потреб, інтересів, смаків), а з іншого – виявляються як певний вид орієнтаційної дії, що зумовлюється рівнем розвитку ставлень й уподобань людини в широкій сфері культури й

життя. Цінності формуються в процесі соціального розвитку особистості і здійснюють суттєвий вплив на її соціалізацію.

Структуру ціннісних орієнтацій ми розглядаємо як складний комплекс потреб, інтересів, смакових установок особистості в актах сприйняття, оцінювання й вибору цінностей. Вона складається з почуттєвого, нормативно-регулятивного і дієво-творчого компонентів.

Властивості особистості, яка соціалізується, можна представити у такий спосіб: сформована культура почуттів, систематизовані знання та уявлення, розвинуті мотиваційна й духовна сфери, де підкреслюється взаємозалежність категорій «ціннісні орієнтації» і «соціалізація» особистості.

Засоби масової інформації – особливий вид соціального спілкування, котрий здійснюється в масштабах суспільства і, маючи потужний ціннісно-орієнтаційний потенціал, є важливим чинником соціалізації особистості. ЗМІ визначаємо як систему, яка охоплює: періодичні друковані видання; радіо-, теле-, відеопрограми; інші форми поширення масової інформації, зокрема комп'ютерні телекомунікації.

Вітчизняний інформаційний простір дає певне уявлення про властивості сучасної соціальної інформації, котра визначається як повідомлення, що передається будь-яким зрозумілим людині кодом і містить у собі відомості про процеси функціонування громадянських спільнот, факти й події суспільного життя.

Різні ЗМІ (преса, радіо й телебачення, комп'ютерні телекомунікації) виконують широкий обсяг як загальноінформаційних, комунікативних, так і специфічних функцій, тому цінності ЗМІ становлять своєрідну аксіологічну структуру: загальнолюдська цінність; абсолютні (новизни, змістовності, достовірності, доступності, своєчасності, систематичності, масштабності, відповідності, товарності та інші); прикладні (евристично-пізнавальні, ідейно-формульовальні, світоглядно-розвивальні, соціально-орієнтаційні, контактано-комунікативні, культурно-просвітницькі, емоційно-гедоністичні) функції-цінності.

Масова інформація має виховну, ціннісно-орієнтаційну зумовленість, а за допомогою її засобів набувають масового тиражування духовні цінності й соціальні норми. У систематизованому вигляді вона відображає світоглядні уявлення й настрій, що панують у суспільстві, але потужний виховний потенціал ЗМІ не реалізується, якщо особистості, які становлять їхню аудиторію, не мають спільних почуттів, спільного соціального досвіду, ціннісної зорієнтованості.

Проблема формування ціннісних орієнтацій підростаючого покоління, соціального становлення сучасної молоді останнім часом набула особливої актуальності. У зв'язку з цим важливе значення має робота соціального педагога, спрямована на розвиток ціннісних орієнтацій молодого покоління.

Вважаємо за доцільне введення спецкурсів «ЗМІ і сучасне вітчизняне суспільство», «Медіа-культура і медіа-грамотність», змістом яких є визначення місця й ролі інституту ЗМІ в сучасному суспільстві, особливостей його функціонування; формування в майбутніх соціальних педагогів необхідного комплексу знань із медіа-грамотності й медіа-культури та засвоєння на практиці вмінь і навичок користування потенціалом ЗМІ для вирішення соціально-педагогічних ситуацій і розв'язання проблем власної життєдіяльності.

Проблематика, порушувана щодо впровадження форм організаційної роботи майбутніх соціальних педагогів, має широкий спектр і передбачає аналіз специфічних рис засобів масової інформації (комунікації) як соціалізаційного інституту: 1) природи об'єкта впливу й кінцевого результату; 2) масовості соціалізаційної діяльності; 3) періодичності діяльності; 4) доступності; 5) відкритості або діалогічності; 6) інтегрованості з іншими соціальними інститутами, зв'язку з усіма сферами соціальної дійсності; 7) особливостей взаємодії інституту ЗМІ з різними типами аудиторії.

Окремого розгляду потребують *рекламно-інформаційні технології* [2], які передбачають застосування стратегії й тактики інформаційної діяльності соціального педагога:

- застосування стратегії розроблення найбільш ефективних інформаційних ресурсів у межах регіону, області, країни (інтерв'ювання, опитування, анкетування);

- розроблення спільно з представниками ЗМІ тематики теле- і радіопрограм (інформування; інтерв'ювання відомих людей, спеціалістів; консультування; ведення рубрики, тематичної програми або циклу); підготовка статей у періодичних виданнях соціально-педагогічного змісту;

- добір інформаційного матеріалу з метою формування ціннісних орієнтацій, попередження негативних наслідків асоціалізації, профілактики девіантної поведінки, формування нових поведінкових моделей тощо;

- створення соціально-педагогічних рекламно-інформаційних повідомлень, що розкривають сутність соціально-педагогічних послуг;

- створення соціальної реклами, інформаційних буклетів, листівок тощо.

Використання засобів рекламного інформування здійснюється за рахунок:

- розроблення рекламних текстових фрагментів у пресі, на радіо, телебаченні;

- експонування (організація виставок, галерей, стендів, конкурсу стіннівок);

- поштової реклами (розсилання інформаційних матеріалів за списком);

- розповсюдження буклетів, листівок, пам'яток, плакатів;

- створення веб-сторінок, банерів, форумів, організації міні-інтернет-конференцій.

Під час розроблення текстового фрагмента (слогана) соціальної реклами потрібно враховувати логіко-семантичні правила побудови повідомлення (наприклад уживання референтно-ототожнювальних структур на зразок: «Здоров'я – найбільша цінність»; «Здорова планета – здорові люди»; «Найвища справедливість – добро» тощо). Основні рекомендації щодо підбору слогана такі: 1) обирати висловлювання, яке відповідає знанням та інтересам суб'єктів соціально-педагогічної діяльності; 2) добирати вдалі, доречні слова; 3) підбирати висловлювання, що відповідає запитам аудиторії.

Актуальність висловлювання, його цікавість залежать зазвичай від: а) основних інтересів аудиторії; б) групових інтересів; в) злободенних інтересів; г) конкретних інтересів; ґ) новизни теми; д) закладеного конфлікту.

Висловлювання має бути коротким, доречним, цікавим і вказувати на мету соціально-педагогічного тексту, виступу за відповідним текстом. Вдалий добір слогана – важливий риторичний аргумент, змістовий центр аргументації.

Активність в інформаційному процесі, сформована інформаційна культура, особистісне самовизначення, творча співпраця студентів у сфері ЗМІ дають змогу констатувати органічну єдність соціальних і духовних властивостей на більш високих рівнях розвитку, творчо-діяльнісне засвоєння ієрархічної системи цінностей життя і культури, зокрема інформаційної.

Використання інформаційних технологій сприяє усвідомленню майбутніми соціальними педагогами важливості функцій, що виконуються ними в соціально-педагогічній діяльності, їх адаптації до професійної діяльності в умовах сучасного інформаційного простору, створює стійку внутрішню мотивацію до використання комунікаційних та інформаційних технологій під час вирішення професійних завдань, а отже, забезпечує формування мотиваційного компонента інформаційної підготовки.

Література

1. Акопов Г.В. Социальная психология образования / Г.В. Акопов. – М. : Флинта, 2000. – 296 с.
2. Вайнола Р.Х. Технології соціально-педагогічної роботи: курс лекцій для студентів спец. 6.010105 «Соціальна педагогіка» денної та заочної форми навчання / Ренате Хейкківна Вайнола. – К. : КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. – 152 с.
3. Іванова О.Л. Основні концептуальні аспекти розробки стандартів підготовки соціальних працівників / О.Л. Іванова // Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за рубежом : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Ужгород : Мистецька лінія, 2003. – С. 129–132.
4. Каган М.С. Человеческая деятельность: опыт системного анализа / М.С. Каган. – М. : Политиздат, 1974. – 328 с.
5. Карпенко О.Г. Виготовлення, впровадження та оцінка ефективності засобів соціальної реклами для молоді в закладах освіти : метод. реком. [для виклад., студ. та

- практиків соц. сфери] / О.Г. Карпенко, А.Л. Стрелковська. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 74 с.
6. **Леонтьев А.Н.** Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – М. : МГУ, 1975. – 304 с.
 7. **Липский И.А.** Социальная педагогика. Методологический анализ : [учеб. пособие] / И.А. Липский. – М. : Сфера, 2004. – 320 с.
 8. **Лукашевич М.П.** Теорія і методи соціальної роботи : [навч. посіб.] / М.П. Лукашевич, І.І. Мигович. – К. : МАУП, 2002. – 136 с.
 9. **Новые** информационные технологии в процессе формирования информационной культуры студентов : сб. материалов научн.-метод. конф. – Владимир : ВГТУИП, 2004. – 268 с.
 10. **Новые** педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие [для студ. педвузов и системы повышения квалификации пед. кадров] / под ред. Е.С. Полат. – М. : Академия, 2000. – 272 с.
 11. **Образцов П.И.** Психолого-педагогические аспекты разработки и применения в вузе информационных технологий обучения : [монография] / П.И. Образцов. – Орёл, 2000. – 345 с.
 12. **Полищук В.И.** Культурология / В.И. Полищук. – М. : Гардарики, 1998. – 446 с.
 13. **Сухомлинська О.В.** Сучасні цінності у вихованні : проблеми, перспективи / О.В. Сухомлинська // Шлях освіти. – 1996. – №1. – С. 24–27.
 14. **Сташкевич И.Р.** Компьютерное сопровождение учебного процесса : [учеб. пособие] / И.Р. Сташкевич. – Челябинск : Челябин. гос. ун-т, 2004. – 111 с.
 15. **Филонов Г.Н.** Социально-педагогическая теория: сущность и тенденции развития / Г.Н. Филонов // Педагогика. – 1997. – №6. – С. 36–42.

Анонси

Ірина ДОБРОСКОК

Інформаційне забезпечення освітнього середовища майбутніх соціальних педагогів як засіб активізації й інтенсифікації управління навчальним процесом у ВНЗ

У статті висвітлюється значення інформатизації освіти як одного із найважливіших чинників реформування освітньої галузі. Аналізується роль інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів. Розглянуто питання впливу ЗМІ на формування ціннісних орієнтацій сучасної молоді. З метою забезпечення медіа-грамотності та виховання медіа-культури студентів – соціальних педагогів автор пропонує ввести спецкурси «ЗМІ і сучасне вітчизняне суспільство», «Медіа-культура і медіа-грамотність».

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційне забезпечення, зміст інформаційної підготовки соціального педагога, ціннісні орієнтації.

Ирина ДОБРОСКОК

Информационное обеспечение образовательной среды будущих социальных педагогов как

средство активизации и интенсификации управления учебным процессом в вузе

В статье освещается значение информатизации образования как одного из наиболее важных факторов реформирования образовательной отрасли. Анализируется роль информационных технологий в профессиональной подготовке будущих социальных педагогов. Рассмотрен вопрос влияния СМИ на формирование ценностных ориентаций современной молодежи. С целью обеспечения медиа-грамотности и воспитания медиа-культуры студентов – социальных педагогов автор предлагает ввести спецкурсы «СМИ и современное отечественное общество», «Медиа-культура и медиа-грамотность».

Ключевые слова: информационные технологии, информационное обеспечение, содержание информационной подготовки социального педагога, ценностные ориентации.

Iryna DOBROSKOK

Information support of the educational environment of the future social pedagogues as a means of activization and intensification of managing of the educational process in higher educational institution

The article describes the importance of informatization of education as one of the most important factors in the reforming of the education sector. The role of informational technologies in the professional training of the future social pedagogues is analyzed. The question of influence of mass media on the formation of the valuable orientations of modern youth is considered. The author proposes to introduce the special courses «Mass media and modern domestic society», «Mediaculture and media literacy» in order to ensure media literacy and education mediaculture of the students – social pedagogues.

Keywords: informational technologies, informational support, contents of informational preparation of a social pedagogue, valuable orientations.

